

TALABALARNI TADQIQOTGA JALB ETILISHINI BOSHQARISHNING KONSEPTUAL MODELLARI

*Xoshimov Sardorbek Nozimjon o'g'li,
Namangan davlat universiteti,
tayanch doktoranti*

Annotatsiya. Talabalarning tadqiqotga jalb etilishi analitik qobiliyatlarni rivojlantirish, innovatsiyalar va akademik o'sish uchun juda muhimdir. Ushbu maqola talabalarning tadqiqot faoliyatidagi faolligini boshqarish va kuchaytirishda samarali bo'lgan turli kontseptual modellarni o'rganadi. Muhokama qilingan modellar orasida iskala tadqiqot modeli, hamkorlikdagi tadqiqot modeli va so'rovga asoslangan o'rganish modeli mavjud. Har bir modelning nazariy asoslari, amalga oshirish strategiyalari va talabalar natijalariga ta'siri ko'rib chiqiladi. Ushbu modellarni tushunish va qo'llash orqali ta'lim muassasalari talabalar va professor-o'qituvchilar uchun foydali bo'lgan yanada dinamik va samarali tadqiqot muhitini rivojlantirishi mumkin.

Kalit so'zlar: talabalarning faolligi, tadqiqot boshqaruvi, iskala tadqiqot modeli, hamkorlikdagi tadqiqot modeli, so'rovga asoslangan ta'lim modeli, ta'lim strategiyalari.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ВОВЛЕЧЕННОСТЬЮ СТУДЕНТОВ В НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

*Хошимов Сардорбек Нозимжон угли,
докторант Наманганский государственный университета*

Абстрактный. Участие студентов в исследованиях имеет решающее значение для развития аналитических навыков, инноваций и академического роста. В этой статье исследуются различные концептуальные модели, которые эффективны для направления и повышения вовлеченности студентов в исследовательскую деятельность. Обсуждаемые модели включают модель исследования строительных лесов, модель совместных исследований и модель обучения на основе запросов. Рассматриваются теоретические основы каждой модели, стратегии реализации и влияние на успеваемость учащихся. Понимая и применяя эти модели, образовательные учреждения могут создать более динамичную и продуктивную исследовательскую среду, которая принесет пользу как студентам, так и преподавателям.

Ключевые слова: вовлечение студентов, управление исследованиями, модель исследования лесов, модель совместных исследований, модель обучения на основе запросов, стратегии обучения.

CONCEPTUAL MODELS OF STUDENT ENGAGEMENT MANAGEMENT IN RESEARCH

*Hoshimov Sardorbek Nozimjon o'g'li,
Namangan State University, foundation doctoral student*

Abstract. Student engagement in research is critical to developing analytical skills, innovation, and academic growth. This article explores various conceptual models that are effective in guiding and enhancing student engagement in research activities. Models discussed include the scaffolding research model, the collaborative research model, and the inquiry-based learning model. Each model's theoretical underpinnings, implementation strategies, and impact on student outcomes are examined. By understanding and applying these models, educational institutions can foster a more

dynamic and productive research environment that benefits both students and faculty.

Keywords: student engagement, research management, scaffolding research model, collaborative research model, inquiry-based learning model, learning strategies.

Kirish. Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etish oliy ta'limning asosi bo'lib, ularning intellektual va kasbiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Talabalarning tadqiqotga jalb etilishini samarali boshqarish aniq asoslar va strategiyalarni ta'minlaydigan mustahkam kontseptual modellarni talab qiladi. Maqola uchta mashhur modelni ko'rib chiqadi - iskala tadqiqot modeli, hamkorlikda tadqiqot modeli va so'rovga asoslangan ta'lim modeli - ularning xususiyatlari, amalga oshirilishi va afzalliklarini ta'kidlaydi. Talabalarni tadqiqotga jalb qilish oliy ta'limning muhim jihati bo'lib, ularning intellektual o'sishi va kasbiy tayyorgarligiga sezilarli hissa qo'shadi. Talabalarning tadqiqot faoliyatiga jalb etilishini samarali boshqarish turli kontseptual modellarni chuqur tushunishni talab qiladi.[1] Undan tashqari an'anaviy va zamonaviy modellarni ko'rib chiqadi, ularning turli xil ta'lim sharoitlarida qo'llanilishi va samaradorligi haqida tushuncha beradi.

Talabalarni tadqiqotga jalb qilishning an'anaviy modellari

1. Shogirdlik modeli. Shogirdlik modeli yaqin murabbiylikka urg'u beradi, bunda talabalar bevosita tajribali tadqiqotchilar bilan ishlaydi. Ushbu amaliy yondashuv talabalarga tadqiqot loyihalarida bevosita ishtirok etish orqali o'rganish imkonini beradi, tadqiqot metodologiyasi va amaliyotini chuqur tushunishga yordam beradi.

Foydasi: Shaxsiylashtirilgan ko'rsatma va yordam, amaliy tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirish, kuchli murabbiy va mentor munosabatlari.

Qiyinchiliklar: Resurs cheklovlari tufayli cheklangan hajm, tajribali murabbiylarning mavjudligiga yuqori darajada bog'liqlik.

2. Mustaqil ta'lim modeli. Ushbu modelda talabalar fakultet a'zosi rahbarligida individual tadqiqot loyihalarini amalga oshiradilar. Bunday yondashuv o'z-o'zini boshqarish va mustaqil tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Foydasi: O'z-o'zini rag'batlantirish va tashabbusni rag'batlantiradi, tadqiqot mavzulari va usullarida moslashuvchanlik, vaqtni boshqarish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.[2]

Qiyinchiliklar: Muhim o'z-o'zini tarbiyalash va motivatsiyani talab qiladi, izolyatsiya uchun potentsial va hamkorlik imkoniyatlarining etishmasligi.

Talabalarning tadqiqotga jalb etilishini boshqarishning kontseptual modellari

1. Iskala tadqiqot modeli

Nazariy asoslar. Scaffolded Research Model iskala qurishning ta'lim nazariyasiga asoslanadi, bu talabalarga yangi ko'nikma va bilimlarni rivojlantirishda tizimli yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Bu model talabalarning malakasini oshirishi, vaqt o'tishi bilan mustaqil tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishi bilan yordamni asta-sekin kamaytiradi.

Amalga oshirish strategiyalari

Dastlabki qo'llab-quvvatlash: Tadqiqot jarayonining boshida batafsil ko'rsatmalar, andozalar va misollarni o'z ichiga olgan keng ko'lamli yo'riqnoma va resurslarni taqdim eting.

Progressiv mustaqillik: Talabalar malakali bo'lib borishi bilan qo'llab-quvvatlash darajasini asta-sekin kamaytiring, ularni tadqiqot loyihalariga ko'proq egalik qilishga undaydi.

Mentorlik va fikr-mulohazalar: Doimiy murabbiylikni davom ettiring va talabalarga qiyinchiliklarni hal qilishda va tadqiqot qobiliyatlarini yaxshilashda yordam berish

uchun muntazam ravishda fikr-mulohazalarni taqdim eting.[3]

Talabalar natijalariga ta'siri

Scaffolded Research Model talabalarga tizimli yordam ko'rsatish va asta-sekin mustaqillikni targ'ib qilish orqali tadqiqotda ishonch va malaka oshirishga yordam beradi. Bu ularning puxta, mustaqil tadqiqot olib borish qobiliyatini oshiradi va tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Hamkorlikdagi tadqiqot modeli

Nazariy asoslar. Hamkorlikdagi tadqiqot modeli tadqiqotda jamoaviy ish va hamkorlik muhimligini ta'kidlaydi. U ijtimoiy konstruktivistik nazariyalarga asoslangan bo'lib, bilimlar ijtimoiy o'zaro ta'sir va hamkorlik orqali qurilganligini ta'kidlaydi.

Amalga oshirish strategiyalari

Jamoani shakllantirish: Talabalarni tadqiqot guruhlariga tashkil qiling, hamkorlikda o'rganishni yaxshilash uchun ko'nikma va tajribalar aralashmasini ta'minlang.

Hamkorlik vositalari: Aloqa, ma'lumotlarni almashish va loyihalarni boshqarishni osonlashtirish uchun hamkorlik vositalari va platformalardan foydalaning.[4]

Birgalikda mas'uliyat: birgalikdagi mas'uliyatni belgilash va umumiy mulkchilik va javobgarlik hissini rivojlantirish uchun jamoaviy qarorlar qabul qilishni rag'batlantirish.

Talabalar natijalariga ta'siri. Hamkorlikdagi tadqiqot modeli shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish, jamoada ishlash va muammolarni jamoaviy hal qilishga yordam beradi. U talabalarni hamkorlik zarur bo'lgan real tadqiqot muhitiga tayyorlaydi va ularning turli jamoalarda samarali ishlash qobiliyatini oshiradi.

3. Xizmatni o'rganish bo'yicha tadqiqot modeli. Tadqiqotni jamoat xizmati bilan birlashtirgan ushbu model talabalarni haqiqiy muammolarni hal qiladigan loyihalarga jalb qiladi. U akademik tadqiqotlarni ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog'laydi, ijtimoiy mas'uliyat hissini uyg'otadi.

Foydasi: Tadqiqot ko'nikmalarini real hayotda qo'llash, fuqarolik faolligini va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish, jamiyatga ta'sirli hissa qo'shish imkoniyatlari

Qiyinchiliklar: Akademik va jamoat xizmati maqsadlarini muvozanatlash, jamiyatga asoslangan tadqiqotlarda axloqiy va logistika murakkabliklarini navigatsiya qilish.[5]

4. So'rovga asoslangan ta'lim modeli

Nazariy asoslar. So'rovga asoslangan ta'lim modeli konstruktiv ta'lim nazariyasi tamoyillariga asoslanadi, bu esa o'quvchilar faol izlanish va izlanishlar orqali yaxshiroq o'rganishini ta'kidlaydi. Ushbu model talabalarni savollar berishga, tadqiqot o'tkazishga va amaliy tadqiqotlar orqali o'z tushunchalarini qurishga undaydi.

Amalga oshirish strategiyalari

Tadqiqot savollari: Talabalarni qiziqishlari va qiziqishlari asosida tadqiqot savollarini ishlab chiqishga undash.

Izlanish faoliyati: Talabalarga tajribalar, dala ishi yoki ma'lumotlarni tahlil qilish kabi savollarini o'rganish va tekshirish imkonini beruvchi dizayn tadbirlari.[6]

Reflektiv amaliyot: Talabalarga o'z xulosalari va o'quv jarayonini tanqidiy tahlil qilishda yordam berish uchun jurnallar yoki munozaralar kabi aks ettiruvchi amaliyotlarni qo'shing.

Talabalar natijalariga ta'siri

So'rovga asoslangan ta'lim modeli o'rganish va tadqiqot uchun chuqur, ichki motivatsiyani kuchaytiradi.[7] Bu o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, mustaqil, mustaqil tadqiqot olib borish qobiliyatini oshiradi.

Xulosa. Talabalarning tadqiqotga jalb etilishini boshqarishning samarali kontseptual modellarini tushunish va amalga oshirish samarali va boyitilgan akademik muhitni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Scaffolded Research Model, Collaborative Research

Model va So'rovga asoslangan ta'lim modelining har biri o'quvchilarning tadqiqotdagi faolligini oshirish uchun noyob imtiyozlar va strategiyalarni taklif etadi. Ushbu modellarni qo'llash orqali ta'lim muassasalari talabalarga muvaffaqiyatli tadqiqot faoliyati uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarni rivojlantirishda yaxshiroq yordam berishi mumkin. [8] Talabalarning tadqiqotga jalb etilishini boshqarishning samarali kontseptual modellarini tushunish va amalga oshirish ta'lim muassasalari uchun juda muhimdir. Modellarini qabul qilish va moslashtirish orqali institutlar talabalarni tadqiqotda faol ishtirok etishga undaydigan qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi muhitni yaratishi mumkin. Bu, o'z navbatida, ularning ilmiy va kasbiy rivojlanishiga hissa qo'shadi, ularni o'z sohalarida kelajakdagi muammolar va imkoniyatlarga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Малошонок Н. Г., Щеглова И. А. Модели организации обучения студентов в университете: основные представления, преимущества и ограничения // Университетское управление: практика и анализ. – 2020. – Т. 24. – №. 2. – С. 107-120.

Малошонок Н. Г. Как восприятие академической честности среды университета взаимосвязано со студенческой вовлеченностью: возможности концептуализации и эмпирического изучения // Вопросы образования. – 2016. – №. 1. – С. 35-60.

Bruner, J. (1978). The role of dialogue in language acquisition. In A. Sinclair, R. J. Jarvella, & W. J. M. Levelt (Eds.), *The Child's Concept of Language* (pp. 241-256). Springer.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.

Brown, A. L., & Campione, J. C. (1994). Guided Discovery in a Community of Learners. In K. McGilly (Ed.), *Classroom Lessons: Integrating Cognitive Theory and Classroom Practice* (pp. 229-270). MIT Press.

Akbarali O'g'li S. F. Prospects for improving the technologies of developing legal thinking for schoolchildren (on the example of the province of Namangan) // Current research journal of pedagogics. – 2023. – Т. 4. – №. 01. – С. 94-97.

Kagan, S. (1994). *Cooperative Learning*. Kagan Publishing.